

PRZECIWDZIAŁANIE PRANIU PIENIĘDZY ORAZ FINANSOWANIU TERRORYZMU

Praktyczny przewodnik

redakcja Wojciech Kapica

Michał Ćwiakowski, Maciej Gawroński, Joanna Grynfelder
Wojciech Kapica, Wojciech Ługowski, Radosław Obczyński
Andrzej Otto, Elwira Patsiotos, Beata Paxford
Zuzanna Piotrowska, Jakub Stolarczyk

EDYTOWALNE WZORY DOSTĘPNE NA STRONIE INTERNETOWEJ

PRZECIWDZIAŁANIE PRANIU PIENIĘDZY ORAZ FINANSOWANIU TERRORYZMU

Praktyczny przewodnik

redakcja Wojciech Kapica

Michał Ćwiakowski, Maciej Gawroński, Joanna Grynfelder
Wojciech Kapica, Wojciech Ługowski, Radosław Obczyński
Andrzej Otto, Elwira Patsiotos, Beata Paxford
Zuzanna Piotrowska, Jakub Stolarczyk

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 15 października 2018 r.

Wydawca

Anna Kubuj-Kacperek

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Anna Iwannikow – JustLuk

Łamanie

JustLuk

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-124-5

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	17
Rozdział 1	
Podstawy prawne przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu (Zuzanna Piotrowska)	
1. Tytułem wstępu	21
2. Unia Europejska	22
3. FATF – Financial Action Task Force	26
4. Grupa Wolfsberg	38
Rozdział 2	
Wprowadzenie do nowej ustawy AML (Wojciech Kapica)	
1. Nowe instytucje obowiązane	41
2. Instytucja finansowa	48
3. Zmiany w katalogu podmiotowym ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu	51
4. Definicja klienta a transakcje okazjonalne	54
Rozdział 3	
Ocena ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu w odniesieniu do instytucji (Radosław Obczyński)	
1. Wprowadzenie	57

2. Ocena ryzyka instytucji w świetle zapisów dyrektywy AML IV i ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu	57
3. Praktyczne podejście do przeprowadzenia oceny ryzyka instytucji obowiązanej	65
3.1. Przygotowanie do oceny ryzyka	66
3.2. Struktura dokumentu	70
4. Obszary ryzyka	73
5. Klienci	73
6. Państwa i obszary geograficzne	74
7. Produkty/usługi	75
8. Transakcje	77
9. Kanały dostawy	77
10. Dodatkowe obszary ryzyka	78

Rozdział 4

Procedura należytej staranności względem klienta po wprowadzeniu nowej ustawy AML (Andrzej Otto)	81
---	-----------

Rozdział 5

Ocena ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu w odniesieniu do klienta (Jakub Stolarczyk)	95
1. Rys historyczny analiz ryzyka klienta	95
2. Esencja analizy ryzyka klienta	100
Suplement – Charakterystyka niektórych czynników ryzyka związanych z analizą ryzyka klienta	105

Rozdział 6

Środki bezpieczeństwa finansowego – ogólne założenia (Radosław Obczyński)	114
1. Wprowadzenie	114
2. Podstawowe założenia stosowania środków bezpieczeństwa finansowego	114
2. Okoliczności stosowania środków bezpieczeństwa finansowego	117
3. Katalog środków bezpieczeństwa finansowego	121
4. Cel i zamierzony charakter stosunków gospodarczych	122

5. Monitorowanie stosunków gospodarczych	123
6. Uprozczone środki bezpieczeństwa finansowego	124
7. Wzmoczone środki bezpieczeństwa finansowego	129
8. Relacje w ramach bankowości korespondenckiej	132
9. Relacje z klientami z krajów trzecich wysokiego ryzyka	135
10. Wystąpienie transakcji nietypowych	136
11. Nienawiązywanie relacji i rozwiązywanie relacji już zawartych w kontekście zarządzania ryzykiem AML	137
12. Archiwizacja	140

Rozdział 7

Identyfikacja i weryfikacja tożsamości (Elwira Patsiotos)	141
1. Wprowadzenie	141
2. Identyfikacja klienta	142
3. Identyfikacja osoby fizycznej	143
4. Identyfikacja osób prawnych	147
5. Obowiązki wynikające z ustawy a podmioty, co do których istniała uprzednio możliwość odstąpienia od stosowania środków bezpieczeństwa finansowego	148
6. Identyfikacja i weryfikacja tożsamości klienta a przelew weryfikacyjny	150

Rozdział 8

Beneficjent rzeczywisty (Joanna Grynfelder)	154
1. Pojęcie beneficjenta rzeczywistego	154
2. Definicja beneficjenta rzeczywistego	157
3. Identyfikacja beneficjenta rzeczywistego	161
4. Ustalanie struktury własności i kontroli klienta	163
5. Weryfikacja tożsamości beneficjenta rzeczywistego	165
6. Centralny Rejestr Beneficjentów Rzeczywistych	167
7. Beneficjent rzeczywisty a osoba na eksponowanym stanowisku politycznym	171

Rozdział 9

Osoby zajmujące eksponowane stanowisko polityczne (Joanna Grynfelder)	173
1. Wprowadzenie	173

2. Definicja PEP	175
3. Ustalenie PEP-a	180
4. Relacje z osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne	182
5. Ocena ryzyka PEP-a	184

Rozdział 10

Monitorowanie i typowanie transakcji (<i>Elwira Patsiotos</i>)	187
1. Zagadnienia ogólne	187
2. Monitorowanie i typowanie transakcji elementem podejścia opartego na ryzyku	188
3. Monitorowanie transakcji	189
4. Monitorowanie transferów w czasie rzeczywistym	190
5. Analiza transakcji <i>post factum</i> , transakcje nietypowe, reguły	193

Rozdział 11

Szczególne środki ograniczające (<i>Michał Ćwiakowski</i>)	200
1. Geneza przepisów i zmiany w stosunku do poprzedniej regulacji	200
2. Zakres podmiotowy obowiązku	201
3. Rodzaje działań w ramach szczególnych środków ograniczających	201
4. Zakres przedmiotowy obowiązku	204
5. Listy sankcyjne	206
6. Lista prowadzona przez GIIF	208
7. Zasady wpisu na listę GIIF	209
8. Wykreślenie z listy	212
9. Międzynarodowy aspekt list GIIF	213
10. Częściowe zwolnienie z zamrożenia wartości majątkowych lub ich udostępnienie	214
11. Obowiązki informacyjne instytucji obowiązanych	216

Rozdział 12

Współpraca grupowa i outsourcing (<i>Michał Ćwiakowski</i>)	217
1. Wprowadzenie	217
2. Procedura grupowa	219

3. Zakres przedmiotowy	220
4. Elementy i funkcjonowanie procedury grupowej	222
5. Trudności we wdrożeniu procedury grupowej w państwach trzecich	225
6. Wykonywanie środków bezpieczeństwa finansowego	228
7. Outsourcing środków bezpieczeństwa finansowego	229
8. Korzystanie z usług podmiotów trzecich	230
9. Outsourcing <i>sensu stricto</i>	232
10. Współpraca grupowa i outsourcing a regulacje sektorowe	233
11. Outsourcing	234
12. Wymiana informacji	234

Rozdział 13

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy

oraz finansowaniu terroryzmu a RODO (Maciej Gawroński) ...	236
1. Wstęp	236
2. Ignorowanie RODO przez ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu	237
3. Kogo dotyczy ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu – definicja instytucji obowiązanej	238
4. Przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu dotyczące danych osobowych	239
5. Jakie podstawowe obowiązki ma instytucja obowiązana na tle ochrony danych osobowych?	240
5.1. Zasady przetwarzania danych	240
5.2. Rejestr czynności przetwarzania danych	245
5.3. Obowiązek informacyjny	246
5.4. Pozostałe prawa jednostki	246
6. Ocena skutków dla ochrony danych	249
7. <i>Privacy by design</i> i <i>privacy by default</i>	251
8. Outsourcing AML-owy	252
9. Sygnaliści	252
10. PEP – osoba zajmująca eksponowane stanowisko polityczne	254

11. Centralny Rejestr Beneficjentów Rzeczywistych	254
12. Odwołania do starej ustawy o ochronie danych osobowych	255

Rozdział 14

Organy nadzoru – rola i uprawnienia (Wojciech Ługowski)	257
1. Wprowadzenie	257
2. Struktura polskiego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu	259
3. Zakres kompetencji GIIF	262
4. Analiza informacji	267
5. Ochrona sygnalistów	269
6. Rola innych instytucji w gromadzeniu informacji	270
7. Krajowa ocena ryzyka	271
8. Inne czynności realizowane przez GIIF	274
9. Rola jednostek współpracujących	275
10. Narodowy Bank Polski	276
11. Komisja Nadzoru Finansowego	277
12. Pozostałe jednostki nadzorujące	278

Rozdział 15

Raportowanie przez instytucje obowiązane, wstrzymywanie transakcji i blokowanie rachunków (Wojciech Ługowski)	280
1. Wprowadzenie	280
2. Raportowanie do GIIF o transakcjach ponadprogowych	281
3. Raportowanie do GIIF o okolicznościach podejrzanych	289
4. Wstrzymywanie transakcji i blokowanie rachunków	293
5. Uprawnienie GIIF do żądania informacji	300
6. Obowiązek identyfikacyjny wobec GIIF	301

Rozdział 16

Odpowiedzialność za naruszenie przepisów (Beata Paxford)	305
1. Wprowadzenie	305
2. Przesłanki nałożenia kary administracyjnej	307
3. Kary administracyjne	313
4. Organy uprawnione do nakładania kar administracyjnych ...	318
5. Procedura odwołania się od decyzji nakładającej karę administracyjną	321

6. Publikacja w Biuletynie Informacji Publicznej	325
7. Odpowiedzialność karna	330
Bibliografia	337
Autorzy	339

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- III dyrektywa – dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.10.2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz.Urz. UE L 309, s. 15)
- dyrektywa 91/308/EWG – dyrektywa Rady 91/308/EWG z 10.06.1991 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz.Urz. WE L 166, s. 77; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 9, t. 1, s. 153)
- dyrektywa 2013/36/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z 26.06.2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Dz.Urz. UE L 176, s. 338)
- dyrektywa AML IV – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z 20.05.2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz.Urz. UE L 141, s. 73)

- dyrektywa AML V – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z 30.05.2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE (Dz.Urz. UE L 156, s. 43)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096)
- p.p.s.a. – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2018 r. poz. 1302 ze zm.)
- pr. bank. – ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 1876 ze zm.)
- RODO – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119, s. 1, ze sprost.)
- rozporządzenie 2015/847 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/847 z 20.05.2015 r. w sprawie informacji towarzyszących transferom środków pieniężnych i uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1781/2006 (Dz.Urz. UE L 141, s. 1)
- rozporządzenie CRD IV – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26.06.2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz.Urz. UE L 176, s. 1)
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47)
- u.o.d.o. – ustawa z 10.05.2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. poz. 1000 ze zm.)

- u.p.p.p. – ustawa z 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. poz. 723 ze zm.)
- u.p.p.p.2000 – ustawa z 16.11.2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2017 r. poz. 1049 ze zm.) – nie obowiązuje

Inne

- AML – *Anti-Money Laundering* (przeciwdziałanie praniu pieniędzy)
- BIP – Biuletyn Informacji Publicznej
- CDD – *customer due diligence* (należyta staranność wobec klienta)
- CEDUR – Centrum Edukacji dla Uczestników Rynku
- CFT – Counter-Financing of Terrorism (przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu)
- CRBR – Centralny Rejestr Beneficjentów Rzeczywistych
- CRS – Common Reporting Standard (wspólne zasady raportowania)
- DPIA – *data protection impact assessment* (ocena skutków dla ochrony danych)
- EBA – The European Banking Authority (Europejski Urząd Nadzoru Bankowego)
- EOG – Europejski Obszar Gospodarczy
- ESMA – The European Securities and Markets Authority (Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych)
- FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act (amerykańska ustawa o rozliczeniu podatku zagranicznego)
- FATF – Financial Action Task Force (Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy)
- FCA – Financial Conduct Authority (Urząd ds. Postępowania Finansowego)
- FIFA – Fédération Internationale de Football Association (Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej)
- FIU – Financial Intelligence Unit
- GIIF – Generalny Inspektor Informacji Finansowej
- IBA – International Bank Account Number (Międzynarodowy Numer Rachunku Bankowego)

ISIL	– The Islamic State of Iraq and the Levant (Państwo Islamskie)
KBF	– Komitet Bezpieczeństwa Finansowego
KNF	– Komisja Nadzoru Finansowego
KYC	– Know your customer (poznaj swojego klienta)
MiFID	– Markets in Financial Instruments Directive (dyrektywa MiFID)
NATO	– North Atlantic Treaty Organization (Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego)
NBP	– Narodowy Bank Polski
NIK	– Najwyższa Izba Kontroli
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
OECD	– Organisation de Coopération et de Développement Economiques (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju)
OFAC	– The Office of Foreign Assets Control (Urząd Kontroli Aktywów Zagranicznych)
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
PEP	– <i>politically exposed person</i> (eksponowane stanowisko polityczne)
PESEL	– Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności
PKD	– Polska Klasyfikacja Działalności
RCPD	– rejestr czynności przetwarzania danych
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
RTS	– Regulatory Technical Standards (Regulacyjne Standardy Techniczne)
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
STIR	– System Teleinformatyczny Izby Rozliczeniowej
UN	– United Nations (Narody Zjednoczone)
URI	– <i>Uniform Resource Identifier</i> (Ujednolicony Identyfikator Zasobów)
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny

WSTĘP

Tematyka przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu od lat nie schodzi z listy priorytetowych obszarów zainteresowania rządów, instytucji finansowych czy w końcu organów nadzoru. Osobom postronnym mogłoby się wydawać, że problem prania pieniędzy jest problemem krajów trzeciego świata, a na pewno już nie jest problemem dotyczącym Unii Europejskiej. Niedawne przykłady instytucji zamieszanych w ten proceder na terenie Łotwy i Estonii niezbitnie pokazują, jak daleki od prawdy jest ten pogląd.

W warunkach polskich Generalny Inspektor Informacji Finansowej przekazuje do prokuratury kilkaset zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa prania pieniędzy rocznie. W samym tylko 2016 r. łączna kwota wartości majątkowych, które były przedmiotem podejrzenia przestępstwa, wyniosła blisko 18 mld zł. Skala przestępstw związanych z praniem pieniędzy z roku na rok jest coraz większa i będzie rosła. Im mniej jest bowiem spokojnie w krajach afrykańskich, Azji środkowo-wschodniej czy byłego bloku radzieckiego, tym zjawisko prania pieniędzy w krajach unijnych będzie rosło, z uwagi na atrakcyjność i pewność lokowania środków w stabilnych gospodarkach i przewidywalnych systemach prawnych. Prawny reżim przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu w ostatnich latach poddawany jest coraz większej presji regulacyjnej.

Dnia 13.07.2018 r. zaczęła obowiązywać w Polsce nowa ustawa z 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Poprzednia ustawa, pomimo 41 nowelizacji na prze-

strzeni ponad 17 lat funkcjonowania, nie była, bez wątpienia, aktem idealnym.

W związku z tym branża z nieukrywaną nadzieją przyjęła informację, że w związku z planowaną implementacją dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z 20.05.2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu (AML IV), stworzona zostanie zupełnie nowa regulacja. Warto również podkreślić, że polski ustawodawca zdecydował się równolegle w tej ustawie wdrożyć część rozwiązań przewidzianych w nowej dyrektywie AML V.

Jednakże nowa ustawa nie jest aktem łatwym czy wręcz idealnym. Stopień skomplikowania materii i tryb pracy nad jej projektem (szczególnie na końcowym etapie) spowodowały, że lektura nowej ustawy nie tylko nie rozwiewa wszystkich wątpliwości, lecz także mnoży kolejne. Szczególnie jeśli weźmiemy pod uwagę, że szczytnym celem nowych przepisów jest oparcie systemów przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu tworzonych przez zobowiązane do tego instytucje na indywidualnym poziomie ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (*risk based approach*). W odróżnieniu od poprzedniego stanu prawnego, gdzie główną rolę odgrywały jednak przepisy ustawowe, które wyznaczały zakres obowiązków instytucji, w nowej rzeczywistości to instytucja musi zaprojektować system przeciwdziałania, który będzie dostosowany do zidentyfikowanego ryzyka związanego z działalnością instytucji, w tym typu jej klientów, jej produktów, kanałów ich dystrybucji czy zakresu geograficznego działalności i do zidentyfikowanego poziomu ryzyka dobrać takie narzędzia, które zapewnią skuteczność systemu. Co równie ważne, instytucja musi być w stanie na każdym kroku wykazać ową należytą staranność przy projektowaniu systemu przed organami nadzoru.

Poprzednia ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu była zbiorem przepisów, co do których istniała wypracowana praktyka rynkowa i podejście regulatorów. Stosując znane porównanie, można powiedzieć, że poprzedni stan prawny był grą,

w której wszystkim graczom były znane zasady gry, w tym system kar i nagród, i były przez nich akceptowane.

Nowa ustawa AML bez wątplenia wprowadza wiele zmian w stosunku do poprzedniego stanu prawnego. W tej publikacji skupimy się na tych zmianach, które budzić mogą największe problemy interpretacyjne. Niniejsze opracowanie jest pierwszą próbą opisaną tych zasad w nowej rzeczywistości.

Wobec powyższych zmian instytucje podlegające ustawie są zmuszone do modyfikacji swoich procedur, polityk i innych wewnętrznych dokumentów. Dodatkowo należy przypomnieć, że szykują się kolejne zmiany w tym zakresie, ponieważ 14.05.2018 r. została przyjęta dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu i zmieniająca dyrektywę 2009/101/WE.

Ponadto Komisja Europejska w marcu rozpoczęła pracę nad kolejną rewizją AML IV, która ma za zadanie ujednoczenie przepisów karnych państw członkowskich w zakresie przestępstw prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.

Autorzy dzięki swojemu różnorodnemu doświadczeniu zawodowemu przedstawiają zasady zbudowania skutecznego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, a w konsekwencji wskazują, jak spełnić wiele obowiązków nakładanych na instytucje przed ustawę.

Współautorami przewodnika są uznani praktycy w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy, reprezentujący sektor bankowy i maklerski, prawnicy z polskich kancelarii oraz specjaliści z doświadczeniem w organach nadzoru (GIIF i KNF).

Publikacja jest skierowana do instytucji zobowiązanych do stosowania nowej ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, w tym m.in. banków, funduszy inwestycyjnych,

spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, kancelarii radcow-
skich, adwokackich, księgowych, notariuszy, doradców podatkowych.
Wszystkie wskazane grupy docelowe odbiorców są instytucjami obo-
wiązanymi, a w konsekwencji zobowiązanymi do wdrożenia nowego
systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terrory-
zmu z uwzględnieniem nowego stanu prawnego, który zostanie wpro-
wadzony nową ustawą z 1.03.2018 r. Publikacja jest skierowana rów-
nież do sędziów, prokuratorów, organów państwowych (GIIF, KNF,
urzędów celno-skarbowych) posiadających uprawnienia kontrolne
w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terro-
ryzmu.

W celu zapewnienia praktycznej warstwy niniejszego opracowania, do-
łączyliśmy do niego najważniejsze praktyczne wzory dokumentów. Dla
ułatwienia udostępniamy je Czytelnikom w wersji elektronicznej pod
adresem: www.przeciwdzialanie-praniu-pieniedzy.wolterskluwer.pl.

Wojciech Kapica

Rozdział 1

PODSTAWY PRAWNE PRZECIWDZIAŁANIA PRANIU PIENIĘDZY I FINANSOWANIU TERRORYZMU

1. Tytułem wstępu

Termin „pranie pieniędzy” ukształtował się prawdopodobnie w momencie potrzeby nazwania czynności legalizacji dochodów pochodzących z nielegalnej działalności. Wobec tego wysoce prawdopodobne jest, że wszedł do użycia w czasach prohibicji wprowadzonej 18. poprawką do Konstytucji Stanów Zjednoczonych Ameryki. Zakaz produkcji i dystrybucji napojów alkoholowych był obszarem, w którym zorganizowane grupy przestępcze osiągały znaczne zyski w związku z nielegalną produkcją oraz sprzedażą i przemytem napojów alkoholowych¹. Ich działalność nosiła znamiona działalności legalnej, jednak po przeanalizowaniu przepływów pieniężnych ciężko było nazwać ją działalnością zgodną z prawem. W związku z powyższym jednym z krajów, w których zdecydowano się na wprowadzenie regulacji w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy, były Stany Zjednoczone.

Przestępstwo prania pieniędzy zostało spenalizowane w 1986 r. w Stanach Zjednoczonych ustawą o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy

¹ M. Hryniewicka, *Pranie brudnych pieniędzy jako przykład przestępstwa gospodarczego*, RPEiS 2014/4, s. 318.

oraz finansowaniu terroryzmu (The Money Laundering Control Act). Kolejnym aktem prawnym dotyczącym tej materii w Stanach Zjednoczonych jest The Bank Secrecy Act (BSA), obowiązujący od 1970 r. Ustawa ta nałożyła po raz pierwszy obowiązek na instytucje finansowe dotyczące raportowania transakcji powyżej 10 000 USD². Kolejnym dokumentem w Stanach Zjednoczonych regulującym te kwestie jest obecnie obowiązujący akt z 2001 r. – USA Patriot Act. The Bank Secrecy Act i powiązane regulacje wymagają m.in. ustanowienia programów przeciwdziałających praniu pieniędzy, zgłaszania podejrzanych działań, weryfikacji tożsamości klientów i stosowania należytej staranności wobec niektórych podmiotów zagranicznych³.

Z uwagi na powyżej przytoczone postanowienia, wskazane regulacje mogą być uznawane za swego rodzaju źródło obecnie obowiązujących międzynarodowych przepisów.

2. Unia Europejska

Kolejnym obszarem geograficznym, w którym podjęte zostały działania mające na celu przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, była Unia Europejska. Pierwszym aktem dotyczącym tej materii były zalecenia R(80)10 wydane przez Radę Europy w sprawie przeciwdziałania transferom i ukrywaniu środków z działalności przestępczej – dokument ten miał charakter międzynarodowy⁴. Akt ten na pierwszym miejscu stawiał kooperację międzynarodową państw członkowskich, organów ścigania i instytucji finansowych poszczególnych państw oraz identyfikację klienta⁵. Był to jedynie początek ujednolicania prawa Unii Europejskiej w tym zakresie.

² P. Chodnicka, *Pranie pieniędzy. Regulacje i ryzyko sektora bankowego*, Warszawa 2015, s. 77.

³ <https://www.cftc.gov/IndustryOversight/AntiMoneyLaundering/index.htm>, (dostęp: 31.08.2018 r.).

⁴ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804f6231 (dostęp: 31.08.2018 r.).

⁵ P. Sieczuk, *Problematyka prania brudnych pieniędzy w regulacjach prawnomiędzynarodowych, europejskich i krajowych*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012/III–IV (23–24), s. 209.

Kolejnym dokumentem mającym większe znaczenie dla działań zapobiegających praniu pieniędzy była dyrektywa 91/308/EWG, do której w 1999 r. dołączono aneks „Identyfikacja klientów”, zawierający zasady dotyczące weryfikacji klienta podczas relacji korespondencyjnych. Dyrektywa 91/308/EWG wprowadziła również pojęcie prania pieniędzy (art. 1): „«Pranie pieniędzy» oznacza wymienione poniżej umyślne postępowanie, dokonywane w celu:

- konwersji lub przekazania mienia, ze świadomością, że pochodzi ono z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności, celem ukrywania lub zatajania bezprawnego pochodzenia tego mienia albo udzielenie pomocy osobie, która bierze udział w takiej działalności, w celu, aby uniknęła ona prawnych konsekwencji tych działań,
- ukrycia lub zatajania prawdziwego charakteru, źródła, miejsca przechowywania, przemieszczaniu, praw związanych z tym mieniem lub jego własnością, ze świadomością, że źródłem tego mienia jest działalność o charakterze przestępczym, lub udziału w takiej działalności,
- nabycia, posiadania albo używania mienia, ze świadomością w momencie jego otrzymania, że mienie to pochodzi z działalności o charakterze przestępczym, lub udziału w takiej działalności,
- udziału, współdziałania w celu popełnienia, usiłowanie popełnienia, jak też pomocnictwo, nakłanianie, ułatwianie oraz doradzanie w przypadku czynów określonych w powyższych podpunktach”.

Głównym celem dyrektywy 91/308/EWG było zapewnienie wiarygodności systemu finansowego. W jej tekście znalazła się właściwie większość obecnie stosowanych rozwiązań, tj. identyfikacja klientów, prowadzenie rejestrów, szkolenie pracowników instytucji finansowych, raportowanie sytuacji wskazujących na podejrzenie popełnienia przestępstwa prania pieniędzy⁶.

W następnej kolejności zostały uchwalone następujące po sobie akty:

- 1) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2001/97/WE z 4.12.2001 r. zmieniająca dyrektywę 91/308/EWG w sprawie prze-

⁶ P. Siejczuk, *Problematyka...*, s. 212.

Wojciech Kapica – ekspert w zakresie regulacji sektora finansowego oraz systemów zgodności (compliance); współkieruje departamentem prawa rynku finansowego w jednej z polskich kancelarii prawnych; był pracownikiem pionu nadzoru bankowego w Komisji Nadzoru Finansowego, główny prawnik w Domu Maklerskim TMS Brokers SA i członek zarządu domu maklerskiego na Malcie; wdrażał i nadzorował przepisy wewnętrzne dotyczące przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu w wielu instytucjach finansowych; reprezentował podmioty w postępowaniach z obszaru przeciwdziałania praniu pieniędzy przed Generalnym Inspektorem Informacji Finansowej, Komisją Nadzoru Finansowego, maltańskim organem nadzorczym, a także w postępowaniach karnych; specjalizuje się w prawie bankowym, kapitałowym i ubezpieczeniowym, polityce nadzorczej i ładzie korporacyjnym w podmiotach regulowanych.

Publikacja jako pierwsza na rynku w sposób kompleksowy i praktyczny omawia nową ustawę z 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Przedstawiono w niej sposoby na wypełnienie wielu obowiązków nałożonych na instytucje przez ustawę oraz zasady budowania skutecznego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu.

Autorami przewodnika są uznani praktycy w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy reprezentujący sektor bankowy i maklerski, prawnicy z polskich kancelarii oraz specjaliści z doświadczeniem w organach nadzoru (Generalny Inspektor Informacji Finansowej, Komisja Nadzoru Finansowego).

Książka jest przeznaczona dla instytucji zobowiązanych do stosowania nowej ustawy, w tym: banków, funduszy inwestycyjnych, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, kancelarii radcowskich i adwokackich, księgowych, notariuszy, doradców podatkowych. Będzie również przydatna sędziom, prokuratorom oraz pracownikom organów państwowych (KAS, KNF, urzędy celno-skarbowe) mających uprawnienia kontrolne w omawianym obszarze.

Istotnym uzupełnieniem publikacji będą wzory dokumentów wykorzystywanych w ramach prezentowanych procedur dostępne na stronie internetowej www.przeciwdzialanie-praniu-pieniedzy.wolterskluwer.pl.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL